

Тема уроку: Рух Опору та його течії

Стікер 4. *Українська повстанська армія*

ДЖЕРЕЛО 1.

Із листівки УПА «За що бореться Українська Повстанча Армія» (серпень 1943 р.)

Українська Повстанча Армія бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і за те, щоб кожна нація жила вільним життям у своїй власній, самостійній, державі [...]. УПА бореться проти імперіялістів і імперій, бо в них один пануючий народ поневолює культурно і політично та визискує економічно інші народи. Тому УПА бореться проти СРСР і проти німецької « нової Європи » [...] за повне визволення українського народу з-під московсько-більшевицького ярма, за побудову УССД без поміщиків, капіталістів та без большевицьких комісарів, енкеведистів і партійних паразитів. В українській державі влада вважатиме за найвищий свій обов'язок інтереси народу... Українська народна влада всі економічні ресурси та всю людську енергію спрямує на побудову нового державного порядку, справедливого соціального ладу, на економічне будівництво країни та культурне піднесення народу.

Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942 – 1962: Документи і матеріали. – Львів, 1991. – С. 269–272.

ДЖЕРЕЛО 2.

Більшість поляків асоціюють УПА тільки з вбивствами на Волині. В роки ПНР найгіршим злочином УПА вважалося вбивство генерала Кароля Сверчевського, за котрим сьогодні навряд чи хто жалкує. Лише в 70-ті й 80-ті роки дозволили говорити про Волинь, чого до того уникали, тому що вона належала до "кресів".

УПА була представлена згідно із радянською моделлю, тобто як колабораціоністи Гітлера і криваві націоналісти. Не могло бути інакше, бо Москва хотіла Україну русифікувати. Українець, що не бажав стати радянською людиною, обвинувачувався в націоналізмі, а ще краще – у фашизмі.

УПА для такої пропаганди була надзвичайно корисною. Роздмухування в Польщі страху не тільки перед німцями, а й перед українцями легітимізувало тезу про потребу польсько-російської (радянської) дружби. [...]

В кінцевому рахунку початок УПА як підпорядкована ОУН організація – це кінець 1942 р. З цього слідують важливі висновки. Тоді як ОУН можна закинути співпрацю з Третім Райхом у 1939–1942 рр., Українська повстанська армія не співпрацювала з Райхом, а боролася з ним.

Керівництво ОУН і УПА уявляло собі закінчення Другої світової війни подібним до кінця I війни – великі держави регіону мали бути зруйновані, в результаті чого мусила з'явитися політична порожнеча. В ній ОУН хотіла вибороти місце для своєї держави. З цієї точки зору, важливими конкурентами в районах Волині та Галичині ставали поляки. Звідси намір їхнього вигнання, який в кінцевому підсумку спровокував масові вбивства поляків.

Трагедію спричинили конкретні деморалізуючі умови війни і давні соціальні відносини (у тому числі конфлікти між панською садибою та селом). Ті вбивства нічого не дали ОУН-УПА, натомість стали надзвичайно складним історичним баластом.

Поляків виселив в кінцевому підсумку Сталін (що, імовірно, відбулося би в будь-якій ситуації), а УПА в безнадійній боротьбі проти Рад пережила в повоєнні роки криваву баню, ставши об'єктом безпрецедентних репресій.

В післявоєнний час доля вояків УПА дуже схожа на долю польських "проклятих солдатів". Трудно сказати, коли завершилася боротьба УПА. У кожному разі, в

1950 році гине командир Роман Шухевич. Боротьба вщухає, а репресії тривають протягом тривалого часу.

**«Коротка історія ОУН-УПА для поляків на випадок розмови з українцями»
Казімеж Вуйціцький.**

**«Українська правда, 6 листопада 2014 р.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/b3VXiA>.**

ДЖЕРЕЛО 3.

УПА застосовувала такі форми боротьби:

- Антирадянська пропаганда.
- Партизанська війна проти загонів НКВС та СМЕРШа.
- Зрив масової мобілізації молоді Західної України радянськими польовими військоматами.
- Перешкодження депортаціям та репресіям місцевого населення.
- Саботаж продовольчих поставок радянській владі (продовольчі контингенти).
- Боротьба Служби безпеки ОУН-Б з ворожою агентурою (співробітники радянських спецслужб).
- Викриття та знищення спеціальних провокативних груп, що створювались радянською владою і діяли під виглядом повстанців, здійснюючи каральні операції проти місцевого населення.
- Створення підпільних комунікацій для тривалої боротьби. УПА споруджувала численні сховища (схрони, криївки), де ховалися й місцеві жителі. Під землею були розташовані друкарні, шпиталі, архіви, склади, казарми.

З лютого 1944 року проти УПА, за даними НКВС, було проведено 26 685 операцій, протягом яких убито 98 846 повстанців, захоплено 104 990, з'явилось з повинною 48 800. Ці, явно завищені, дані НКВС засвідчують, що серед них було багато мирних жителів, які не мали до УПА жодного стосунку. З радянського боку загинуло майже 10 тис. осіб, 1343 поранено і 2456 пропало безвісти. Понад 200 тис. мирних жителів було репресовано за явну чи міфічну підтримку ОУН-УПА. Органи держбезпеки СРСР створили 379 фіктивних формувань УПА (6 тис. учасників), які страчували інколи цілі села.

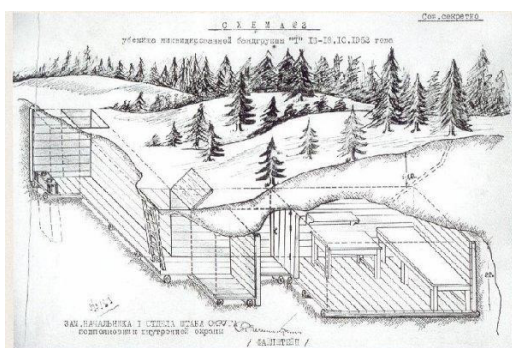
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/aSgr59>.

ДЖЕРЕЛО 4. СПОГАДИ ОЧЕВИДЦЯ

«Як правило, наприкінці жовтня, під час першого снігопаду, ми заходили у власноруч зроблену криївку і залишалися «запечатані» там до весни. Про події у світі дізнавалися з радіоприймача, але не знали, що робиться навколо нас, у найближчих населених пунктах. Така тривала самоізоляція, звичайно, тиснула на психіку, адже ззовні не долиняло жодного звуку. У криївці була така ж дисципліна, як і під час рейдів, – ніхто не вилежувався, наче ведмідь у барлозі. У суворо визначений час відбувалися заняття за програмою вишколу керівних кадрів... Щоправда, добу під землею «зміщували» для конспірації на 12 годин: коли надворі стояла ніч, у нас вважався день, і навпаки».

**Михайло Зеленчук (псевдо «Деркач»), колишній вояк УПА, 1990-і роки.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/YmGf8p>.**

ДЖЕРЕЛО 5.

Схематичне зображення криївки, складене після ліквідації радянськими органами в 1952 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/dfJM4o>.

ДЖЕРЕЛО 6.

Сьогодні важко уявити, що боротьба за незалежність могла б увінчатися успіхом. В 1944–1945 рр. ОУН сподівалася на перемогу, спираючись на три фактори. Першим з них вважалася повна підтримка з боку населення Полісся та Галичини. Керівництво ОУН було переконане, що ніякий окупаційний режим не зможе підкорити край, якщо самі українці відмовляться визнати законність цієї влади. Другим чинником була віра в успіх, заснована на багаточисельності населення. ОУН розраховувала на те, що післявоєнне перетворення Західної України та утвердження радянської влади в регіоні виявляться не під силу навіть Сталіну. Третім було сподівання на те, що західні союзники будуть наполягати на демократичному вирішенні завдань повоєнної реконструкції Східної Європи.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/ihdXe5>.